

Nowoczesne ideologie polityczne: konserwatyzm, liberalizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Audiobook + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Za: *Świat w latach 1800-1850. Wielka historia świata*, tom 9, pod redakcją naukową A. Chwalby, Warszawa 2006, str. 145.

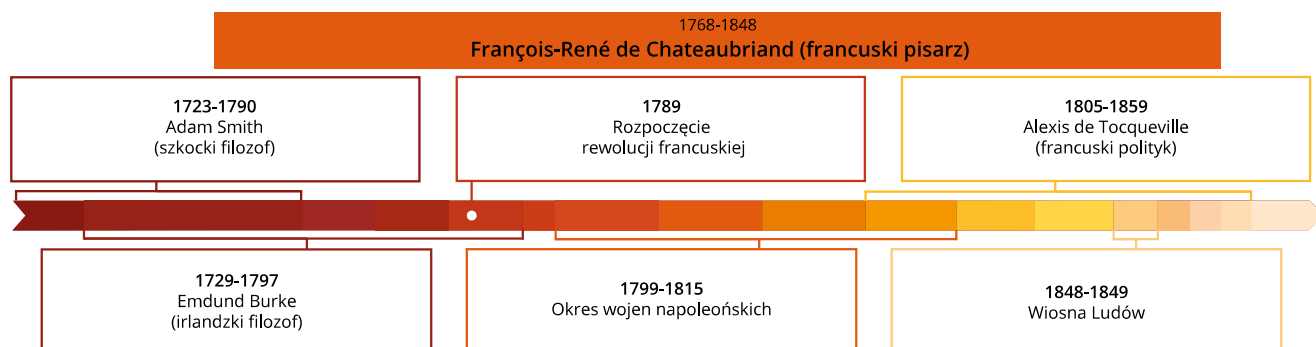

Nowoczesne ideologie polityczne: konserwatyzm, liberalizm

Joseph de Maistre (1753–1821), skrajny konserwatysta i ortodoksyjny katolik, przebywając pod koniec życia jako sabaudzki dyplomata w stolicy Rosji, napisał słynne *Wieczory petersburskie*. W ich najbardziej kontrowersyjnym fragmencie *Portret katar* przedstawiał on urząd egzekutora wyroków sądowych jako podstawę społecznego ładu i fundament monarchii.

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Kształt polityczny powiedeńskiej, legitymistycznej Europy był dziełem dyplomatów zorientowanych zachowawczo, którzy rewolucję francuską postrzegali jako pasmo przerażających zbrodni. Współcześni im twórcy nowoczesnej ideologii konserwatyzmu pozostawali pod wpływem tego samego doświadczenia i żywili przekonanie, że świat nieuchronnie zmierza ku gorszemu, wobec czego należy się skupić na powstrzymaniu zmian oraz zachowywaniu dziedzictwa minionych stuleci. Liberałowie natomiast pragnęli przebudowy starych stosunków społecznych. Domagali się likwidacji dziedzicznych przywilejów oraz poszanowania „naturalnych praw” jednostki — prawa do wolności słowa i sumienia, przekonań, zrzeszania się.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wymienisz przyczyny powstania nowych ideologii politycznych w powiedeńskiej Europie.
- Wyjaśnisz, czym różnił się program XIX-wiecznych konserwatystów od programu liberałów.
- Wskażesz najważniejszych przedstawicieli myśli konserwatywnej oraz najważniejszych przedstawicieli myśli liberalnej.

Przeczytaj

Nowoczesne ideologie polityczne

Konserwatyzm

Konserwatystów cechowała przede wszystkim niechęć do zmian. U jej podstaw leżał pogląd na naturę człowieka, którego złe skłonności muszą być hamowane przez religię i wychowanie. Dlatego konserwatyści opowiadali się za systemem, chroniącym tradycyjne formy władzy, Kościół i wpływy elit, negowali natomiast potrzebę wprowadzania powszechnego prawa wyborczego i zasady politycznej równości obywateli.

Już z perspektywy czasów restauracji Burbonów Sabaudczyk Joseph de Maistre nadzieję na ocalenie starego porządku pokładał w absolutnej władzy królewskiej, zdolnej zdecydowanie, a w razie potrzeby brutalnie, rozprawić się z oponentami. Również Szwajcar Karol Ludwik von Haller był zwolennikiem władzy absolutnej, choć jego zdaniem, zamiast straszyć egzekucjami, państwo powinno przypominać rodzinę, na czele której stoi surowy, lecz sprawiedliwy ojciec-władca. Z kolei w Wielkiej Brytanii, którą w XVIII w. ominęły rewolucyjne wstrząsy, **konserwatyzm** przybrał postać nieco bardziej umiarkowaną, niemniej jego główny przedstawiciel, Edmund Burke, mimo że nie odrzucał zmian, porównując społeczeństwo do żywego organizmu, ostrzegał jednak przed drastycznymi operacjami odcinania się od tradycji i radził „zmieniać po to, żeby zachować”.

Joseph de Maistre (1753–1821), skrajny konserwatysta i ortodoksyjny katolik, przebywając pod koniec życia jako sabaudzki dyplomata w stolicy Rosji, napisał słynne *Wieczory petersburskie*. W ich najbardziej kontrowersyjnym fragmencie *Portret kata* przedstawiał on urząd egzekutora wyroków sądowych jako podstawę społecznego ładu i fundament monarchii.

Liberalizm i utylitaryzm

Stosunek do zbrodni rewolucyjnych nie różnił konserwatystów od XIX-wiecznych **liberałów**, ale ci ostatni byli o wiele przychylniej nastawieni do dorobku myśli

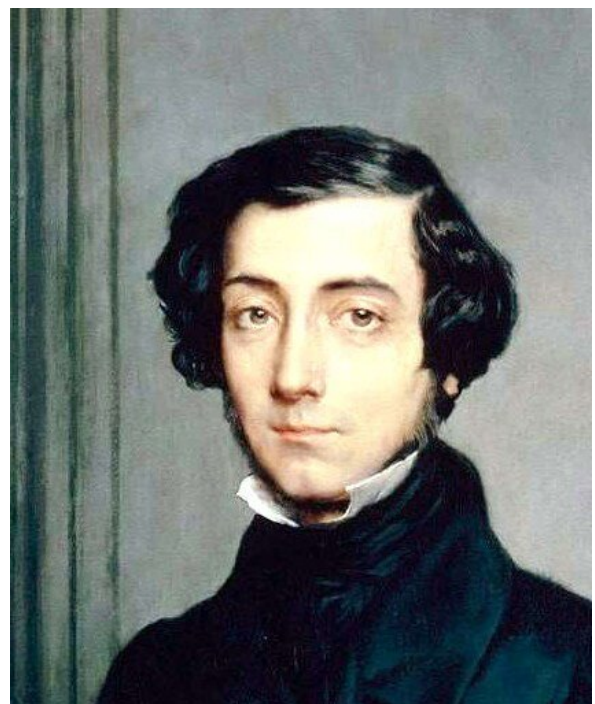
oświeceniowej. Rzadziej przy tym czerpali oni z Locke'owskiej **konceptji umowy społecznej**, inspirując się raczej doktryną ekonomiczną Adama Smitha. W Anglii Jeremy Bentham głosił teorię **utilitaryzmu**, zgodnie z którą społeczeństwo jest zbiorem jednostek, a ich dążenie do indywidualnego szczęścia jest społecznie użyteczne, gdyż tym samym przyczynia się do pomnożenia pomyślności ogółu. Zdaniem Benthama, prawo winno stać na straży bezpieczeństwa i pilnować, by dążenia jednych członków społeczeństwa nie godziły w innych, wszelkie natomiast ingerencje władzy wykraczające poza tak minimalistycznie nakreślone zadania są szkodliwe. Choć angielscy liberałowie potępiali nierówności społeczne, zarazem jednak obawiali się pełnej demokratyzacji, sądząc, że dopuszczenie do głosowania wszystkich, w tym niemających żadnego wykształcenia, może spowodować przewrót podobny do rewolucji francuskiej. James Mill twierdził, że warunkiem przyznania ogółowi praw wyborczych jest upowszechnienie oświaty, to zaś jako zgodne z interesem publicznym winno być obowiązkiem państwa. W ten sposób dopuszczał on istnienie dobra wspólnego, będącego czymś więcej niż tylko efektem aktywności jednostek, a obowiązek działania na jego rzecz składał na barki władz publicznych.

James Mill (1773–1836), szkocki filozof, historyk, polityk i ekonomista. przedstawiciel utilitaryzmu i skrajnego liberalizmu ekonomicznego, ojciec Johna Stuarta Milla. Twierdził, że ludzie dążąc do szczęścia, kreuja postęp.

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Znacznie mniej indywidualistycznie nastawieni byli przedstawiciele myśli liberalnej na kontynencie, wśród których największą sławę w pierwszej połowie XIX w. zdobyli Francuzi: antynapoleoński opozycjonista i emigrant Beniamin Constant oraz młodszy o pokolenie Alexis de Tocqueville, autor traktatu *O demokracji w Ameryce*. Ale też ich zapatrywania na ideę powszechnych praw wyborczych dalekie były od poglądów demokratów, które w pierwszej połowie XIX w. uchodziły za zbyt radykalne. Pod tym względem sytuacja zmieniła się dopiero w wyniku stopniowej demokratyzacji, zapoczątkowanej przez

Wielką Brytanię, oraz poprawy oświaty w krajach Zachodu.

Liberalizm gospodarczy zaś dążył do pełnej wolności. Zakładał, że gospodarka sama kieruje się ku równowadze i sama się reguluje, bez potrzeby ingerencji z zewnątrz, np. ingerencji państwa. Rozwojowi gospodarczemu, wg liberałów ekonomicznych, sprzyja wolność jednostki, wolność działalności gospodarczej i handlowej. Za najbardziej znanych teoretyków doktryny liberalizmu gospodarczego uznaje się Adama Smitha, J.S. Mill'a i Milтона Friedmana.

Alexis de Tocqueville (1805–1859), francuski myśliciel, socjolog, polityk, klasyk doktryny liberalizmu, od 3 czerwca do 31 października 1849 r. minister spraw zagranicznych II Republiki Francuskiej, po zamachu stanu dokonanym przez Napoleona III, stał się krytykiem II Cesarstwa
Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Jeremy Bentham (1748–1832), angielski prawnik, filozof i ekonomista. jeden z głównych przedstawicieli liberalizmu, autor koncepcji utilitaryzmu, zwolennik wolnego rynku. Uważał, że ludzie pragną przede wszystkim przyjemności cielesnych i dążą do szczęścia, które jest dla nich ważniejsze niż dobro świata.

Słownik

konserwatyzm

(od łac. *conservare* – zachowywać) – postawa charakteryzująca się przywiązaniem do istniejącego porządku, tradycyjnych wartości, obyczajów, praw czy ustroju politycznego oraz niechętnym stosunkiem do gwałtownych zmian i nowości; jako filozofia, która narodziła się na przełomie XVIII i XIX w., konserwatyzm był skierowany przeciw myśli oświeceniowej, jako ideologia polityczna występował przeciw rewolucji i opowiadał się za *ancien régime*'em.

liberalizm

(od łac. *liber* – wolny) – postawa oparta na indywidualistycznej koncepcji człowieka i społeczeństwa, charakteryzująca się umiłowaniem wolności; jako nurt polityczny

liberalizm podkreślał takie elementy życia publicznego, jak wartości demokratyczne, wolności i prawa obywatelskie czy własność prywatną i wolny rynek.

koncepcja umowy społecznej

łączy różne teorie, których tematem są porozumienia dotyczące tworzenia narodów i utrzymujące porządek społeczny; zakłada, że legalna władza państwowa musi mieć zgodę społeczeństwa; umowa społeczna stanowi m.in., kto ma prawa polityczne

utilitaryzm

(od łac. *utilitas* – korzyść, użyteczność) – kierunek filozoficzny, zgodnie z którym najwyższym dobrem jest pożytek (jednostki lub też społeczeństwa), a celem wszystkich działań, także politycznych, powinno być osiągnięcie szczęścia przez jak największą grupę ludzi.

Słowa kluczowe

utilitaryzm, konserwatyzm, liberalizm, ideologia, kongres wiedeński

Bibliografia

J. Baszkiewicz, *Władza*, Wrocław 1999.

J. Buchan, *Adam Smith. Życie i idee*, Warszawa 2008.

W. Kwaśnicki, *Historia myśli liberalnej. Wolność, własność, odpowiedzialność*. Warszawa 2000.

E. Rostworowski, *Wiek XVIII*, Warszawa 2000.

R. Tokarczyk, *Współczesne doktryny polityczne*, Lublin 1984.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D34frVQwg>

Film opisuje nowoczesne ideologie polityczne: konserwatyzm i liberalizm. Część 1.

Polecenie 2

Wymień przyczyny powstania nowych ideologii politycznych w powiedeńskiej Europie.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Omów poglądy konserwatystów.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D34frVQwg>

Film opisuje nowoczesne ideologie polityczne: konserwatyzm i liberalizm. Część 2.

Polecenie 4

Wymień najważniejsze idee liberałów i omów je.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Wyjaśnij, jaki wpływ na poglądy liberałów miało oświecenie i Wielka Rewolucja Francuska.

Tvoja odpowiedź

Audiobook + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i na jego podstawie wykonaj polecenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P11lwPfNa>

Joseph de Maistre, *O rewolucji. O władzy*

(...) Społeczeństwo jest rzeczywiście stanem wojny: w tym właśnie leży konieczność rządu, skoro bowiem człowiek jest zły – musi być rządzony, skoro wielu pragnie tej samej rzeczy, trzeba, by wyższa władza przysądziła ją wszystkim pretendantom i nie pozwoliła im walczyć ze sobą. Muszą zatem istnieć władca i prawa. Czyż jednak społeczeństwo – nawet pod ich panowaniem – nie stanowi nadal potencjalnego pola bitwy? Czymże jest działalność urzędów, jeśli nie stałą władzą uśmierzającą, co staje bez przerwy między obywatelami, by wzbraniać przemoc, nakazywać pokój i karać gwałcicieli wielkiego rozejmu bożego? Czyż nie widzimy, z chwilą gdy rewolucje polityczne zawieszają tę boską potęgę, jak nieszczęsne narody, doświadczające owych wstrząśnień popadają natychmiast w stan wojny, jak siła władza berłem i potop zbrodni dręczy ów naród?

Rząd nie jest więc wcale kwestią wyboru: wynika z samej natury rzeczy. Jest niemożliwie, by człowiek był tym, czym jest i nie był rządzony, gdyż istota społeczna i zła musi znajdować się w jarzmie. Filozofowie tego stulecia, które wstrząsnęło podwalinami społeczeństwa, mówili nam bez przerwy o celach, jakie przyświecały ludziom, gdy jednoczyli się w społeczeństwo. Wystarczy zacytować Rousseau, który mówi za wszystkich: "Ludy – powiada on – nadały sobie wódzów po to, by bronili oni ich wolności, a nie po to, by zostały ujarzmione". Jest to gruba omyłka, która zrodziła szereg innych. Człowiek nic sobie nie nadał: wszystko otrzymał. Posiada on wódzów dlatego, że nie może się bez nich obejść, a społeczeństwo nie powstało i nie mogło powstać na mocy paktu, powstało bowiem na mocy prawa.

Skoro Twórca wszystkich rzeczy nie uważał za właściwe poddać człowieka panowaniu istot o wyższej naturze i skoro człowiek musi być rządzony przez swego bliźniego, oczywiste jest, że to, co dobre w człowieku, powinno rządzić tym, co złe. [...]

[...] Ponieważ Bóg nie uznał za stosowne użyć środków nadnaturalnych przy ustanawianiu państw, to pewna, że wszystko musi dokonać się za pośrednictwem ludzi.

Ale powiedzieć, że zwierzchność nie pochodzi od Boga, dlatego że posługuje się On ludźmi dla jej ustanowienia, to tak samo jak gdyby ktoś rzekł, że Bóg nie jest stwórcą człowieka, bo każdy z nas ma ojca i matkę.

Wszyscy teiści świata zgodzą się niewątpliwie, że ten, kto gwałci prawa, sprzeciwia się woli bożej i staje się winny wobec Boga, choć gwałci jedynie rozporządzenia ludzkie, Bóg to bowiem uczynił człowieka istotą społeczną, a ponieważ chciał On społeczeństwa, chciał również zwierzchności i praw, bez których nie może istnieć żadne społeczeństwo.

Prawa pochodzą więc od Boga w tym sensie, że pragnie On, by prawa istniały by ludzie byli im posłuszni; a przecież owe prawa pochodzą również od ludzi, ponieważ zostały przez ludzi utworzone.

Tak samo i zwierzchność pochodzi od Boga, ponieważ jest On stwórcą wszystkiego, prócz zła, a zwłaszcza stwórcą społeczeństwa, które nie może istnieć bez zwierzchności.

Zwolennicy władzy bożej nie mogą więc przeczyć, że wola ludzka odgrywa pewną rolę w ustanawianiu rządów, a zwolennicy systemu przeciwnego nie mogą z kolei przeczyć, że Bóg jest - w pełnym znaczeniu tego słowa i w sposób oczywisty - stwórcą tychże rządów. [...]

Źródło: Za: *Historia idei politycznych. Wybór tekstów*, tom II, opracowali: S. Filipowicz, A. Mielczarek K. Pielniński, M. Tański, Warszawa 2002, str. 232-233, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Rozstrzygnij, czy autor cytowanego tekstu był zwolennikiem konserwatyzmu, czy liberalizmu. Swoją odpowiedź uzasadnij, powołując się na argumenty przytoczone w tekście.

Polecenie 3

Oceń, czy autor tekstu przywołał poglądy Rousseau jako potwierdzenie dla własnych idei.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, jaki stosunek do oświecenia i rewolucji francuskiej mieli konserwatyści, jaki zaś liberałowie. Jak wpływało to na ich wizję świata?

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 2

Wymienionych myślicieli przyporządkuj do odpowiadających im ideologii

Konserwatyści

Liberałowie

Socjaliści

James Mill

Benjamin Constant

Alexis de Tocqueville

Robert Owen

Charles Fourier

Joseph de Maistre

Edmund Burke

Zapoznaj się z poniższym tekstem, a następnie rozstrzygnij, czy odzwierciedla on poglądy liberałów. Uzasadnij swoją odpowiedź.

« Przeraza was to, że chcemy znieść własność prywatną. Ale w waszym dzisiejszym społeczeństwie własność prywatna jest zniesiona dla dziewięciu dziesiątych jego członków, istnieje ona właśnie dzięki temu, że nie istnieje dla dziewięciu dziesiątych. Zarzucacie więc nam, że chcemy znieść własność, której koniecznym warunkiem jest wyzucie z własności olbrzymiej większości społeczeństwa. Słowem, zarzucacie nam, że chcemy znieść waszą własność. Tego istotnie chcemy (...)

Źródło: Za: *Świat w latach 1800-1850. Wielka historia świata*, tom 9, pod redakcją naukową A. Chwalby, Warszawa 2006, str. 145.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Nowoczesne ideologie polityczne: konserwatyzm, liberalizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX wieku, uwzględniając ich przedstawicieli;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia przyczyny powstania nowych ideologii politycznych w powiedeńskiej Europie;
- wyjaśnia, czym różnił się program XIX-wiecznych konserwatystów od programu liberałów;
- wskazuje najważniejszych przedstawicieli myśli konserwatywnej oraz najważniejszych przedstawicieli myśli liberalnej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca uczniom, aby zapoznali się z medium w sekcji „Film edukacyjny”.
2. Nauczyciel poleca uczniom przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel poleca jednemu uczniowi lub uczennicy przeczytanie wyświetlonego tematu zajęć. Wspólnie ustalają kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. kto zapoznał się z udostępnionym e-materiałem.
Nauczyciel poleca uczniom przygotować w parach pytania z nim związane. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji?

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje, udziela też uczniom informacji zwrotnej.

2. Nauczyciel czyta polecenie nr 2 pod filmem: „Wymień przyczyny powstania nowych ideologii politycznych w powiedeńskiej Europie” i poleca uczniom, aby wykonali je w parach. Wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1, 2 i 3 wyświetlone przez nauczyciela na tablicy. Konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Wykonaj polecenie nr 3 „Omów poglądy konserwatystów” z sekcji „Film edukacyjny”.

Materiały pomocnicze:

J. Baszkiewicz, *Władza*, Wrocław 1999.

J. Buchan, *Adam Smith. Życie i idee*, Warszawa 2008.

W. Kwaśnicki, *Historia myśli liberalnej. Wolność, własność, odpowiedzialność*. Warszawa 2000.

E. Rostworowski, *Wiek XVIII*, Warszawa 2000.

R. Tokarczyk, *Współczesne doktryny polityczne*, Lublin 1984.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.